
PALIJ - PRAVNI I LITURGIJSKI PROPISI U
ZAKONIKU KANONSKOGA PRAVA I LITURGIJSKIM KNJIGAMA

Ivan Jakulj, Split

UDK: 262.12 : 264-036

348.32

Izvorni znanstveni rad

Primljeno 4/2004.

Sažetak

U ovom radu autor pokazuje osobiti prinos pape Pavla VI. reformi pravne materije o paliju, njegovim *M. P. Inter eximia*, kojim je dokinuo dotadašnju praksu počasnog podjeljivanja palija u čitavoj Crkvi, i odlučio da unaprijed pravo na palij u Latinskoj crkvi imaju isključivo metropoliti i jeruzalemski patrijarh latinskog obreda. Papinska komisija za obnovu Kodeksa pravnu je materiju od prijašnjih pet kanona pomnom doradom uobličila u kan. 437, kao jedinu odredbu o paliju u Zakoniku kanonskoga prava.

U drugome dijelu autor govori o dužnosti traženja, načinu podjele i uporabi palija. Obrazlažući dužnost traženja palija u pravom zadanom roku od tri mjeseca (računajući od biskupske posvete ili kanonskog poujavanja metropolije), protumačen je nešto izmijenjeni pojam metropolita u Zakoniku, a potom je naglašeno da tu obvezu izabranik ima bilo da se radi o prvom imenovanju na čelo crkvene pokrajine bilo o premještanju na novu metropolitansku stolicu. Tumačeći način podjele palija, autor donosi i dva odobrena liturgijska obrasca (jedan iz Rimskog pontifikala, a drugi iz Biskupskog ceremonijala) koji se primjenjuju zavisno od toga podjeljuje li se palij prigodom biskupske posvete ili izvan nje. Zatim se govori o dužnosti i načinu polaganja ispovijesti vjere i prisezi vjernosti koju metropolit polaže pred rimskim prvosvećenikom ili biskupom kojemu on to povjeri. Na kraju, kada se govori o uporabi palija, naglašeno je da se metropolit s njim može služiti u svim crkvama kada slavi postajnu misu ili kada je slavi s velikom svečanošću, ali samo na području svoje crkvene pokrajine. Za razliku od prijašnjih liturgijskih propisa, više se ne nabraja taksativno "palijske dane", nego je to uređeno općenitijom liturgijskom odredbom, kako bi se snažnije naglasilo liturgijsko i

pastoralno značenje palija. Pa tako prema Zakoniku pravo na palij u Latinskoj crkvi ima samo pravi metropolit, palij pripada rimskom prvosvećeniku, a po posebnom pravu i dekanu Kardinalskog zbora koji redi za biskupa novoizabranoga papu, ako u trenutku izbora ne bi imao biskupskog reda.

Ključne riječi: *palij, metropolit, M. P. "Inter eximia", kan. 437., Rimski pontifikal, Biskupski ceremonijal.*

UVOD

Drugi vatikanski sabor bitno je utjecao na obnovu Kodeksa kanonskog prava iz 1917. i snažno pokrenuo procese liturgijske obnove. Ta događanja na području obnove Crkve nisu mogla ostati bez odjeka u pravnim i liturgijskim propisima o paliju. U tijeku reforme Kodeksa pojavio se godine 1978. novi dokument o paliju, motu proprio *Inter eximia*, koji je dodatno izmijenio pravne odredbe o paliju i time pridonio novim budućim pravnim rješenjima koja su se u konačnici našla u Zakoniku kanonskoga prava Ivana Pavla II.¹ Nakon proglašenja Zakonika, Apostolska Stolica je 1984. god. preuredila i odobrila novi *Biskupski ceremonijal*, a 1990. god. i drugo tipsko izdanje *Rimskog pontifikala* o ređenju biskupa, prezbitera i đakona, te je i u njima dala nove liturgijske zakone koji se tiču palija. Nove pravne odredbe o paliju koje se nalaze u kan. 437. Zakonika kao i novi liturgijski propisi u *Rimskom pontifikalu* i *Biskupskom ceremonijalu* zahtijevaju potanje tumačenje, kako bi se mogla dobiti potpuna slika pravnoga i liturgijskog značenja palija danas.

1. POSABORSKA OBNOVA PRAVNIH PROPISA O PALIJU

Reforma kanonskog prava koju je započeo papa Ivan XXIII. svoj puni zamah postigla je tek po završetku Drugoga vatikanskog sabora. Iako se o paliju kao posebnoj temi na Saboru nije raspravljalo, ipak je saborski dekret *Christus Dominus* o pastirskoj službi biskupa, posredno izvršio utjecaj i na reformu pravnih odredaba o paliju. Naime, saborski oci su u tom dokumentu (III.

---

¹ Usp. Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima, Glas Koncila, Zagreb, 1996. (dalje: *Zakonik*), kan. 437.

glava, II. *Granice crkvenih provincija i uspostava crkvenih pokrajina*) naglasili kako "dobro duša zahtijeva da se prikladno odrede granice ne samo biskupija nego i crkvenih pokrajina", sa svrhom da se ostvare "plodonosniji odnosi biskupa međusobno", te biskupa "s metropolitama, i s ostalim biskupima istog naroda".² Zatim su dali smjernice "da se... prikladnim i novim normama odrede prava i povlastice metropolita".³ U tijeku reforme kanonskoga prava papa Pavao VI. donio je nove odredbe o paliju u apostolskom pismu danom na vlastitu pobudu *Inter eximia*.⁴ Stoga će ovdje biti u prvoj točki predstavljen tijek obnove pravnih propisa o paliju do pojave tog dokumenta, a u drugoj tijekom obnove od M. P. *Inter eximia* do proglašenja Zakonika kanonskoga prava.

a) Tijek obnove do M. P. "Inter eximia"

Na plenarnoj sjednici komisijskih otaca održanoj 28. svibnja 1968. pravna materija o paliju smještena je u II. knjigu *De Populo Dei* (II. dio, II. odsjek) u II. naslov, *De Ecclesiis particularibus deoque earundem coetibus*. U I. poglavlju tog naslova, u III. članku, koji je bio naslovljen: *De Metropolitanis et Primatus*, komisija je u tri točke precizirala pravnu materiju koja tu ima biti obuhvaćena. S obzirom na palij, u trećoj točki kazano je da tu imaju biti odredbe koje će precizirati metropolitovu "obvezu traženja palija od rimskog prvosvećenika, o značenju palija te o pravnim posljedicama njegova primanja".⁵

Studijska se skupina *De Sacra Hierarchia* na svojoj XI. sjednici, održanoj od 15. do 19. svibnja 1972., izjasnila o tada postojećim kodeksnim odredbama koje su bile sadržane u poglavlju

² Usp. Dekret *Christus Dominus* o pastirskoj službi biskupa, br. 39. u: Drugi vatikanski koncil, Dokumenti, latinski i hrvatski, KS, Zagreb, 1963., (dalje: CD), str. 297.

³ CD, 40, 1, str. 297. U završnom dijelu Dekreta CD kazano je: "Sveti Sabor određuje da se pri reviziji Zakonika crkvenog prava donesu prikladni zakoni u skladu s načelima koja su iznesena u ovom Dekretu, te da se uzmu u obzir i primjedbe što su ih iznijele komisije i saborski oci." (CD, 44, 1).

⁴ Usp. *Litterae Apostolicae Motu proprio datae: De sacri Pallii concessione moderanda in Ecclesia Latina*, "Inter eximia", (dalje: M. P. "Inter eximia"), u: AAS 70 (1978), str. 441-442.

⁵ Usp. *Pontificia commissio Codici Iuris Canonici recognoscendo Communicationes* (dalje: *Communicationes*), 9 (1977), br. 2, str. 250.

De Patriarchis, Primatibus, Metropolitits. Odlučeno je da se kodeksni (dalje: CIC 1917.) kan. 275⁶ ostavi na snazi, s time da se upotpuni riječima: "... a Romano pontifice petendi pallium, quod signum est communionis provinciae ecclesiasticae cum Ecclesia romana necnon auctoritatis metropolitanae".⁷ Za kan. 276.⁸ CIC 1917, savjetnici su odlučili da ga treba skratiti.⁹ Oko kan. 277.¹⁰ CIC 1917, savjetnici su bili podijeljeni u mišljenjima,¹¹ što je značilo da će se o daljnjoj sudbini te odredbe odlučivati u raspravi na sljedećim sjednicama. Odlučeno je da se kan. 278.¹² CIC 1917, ostavi.¹³ Na posljetku za kan. 279.¹⁴ CIC 1917. savjetnici su odlučili da će ga zadržati s obzirom na odgovor koji je pristigao od Kongregacije za biskupe.¹⁵ Tako su od pet kodeksnih kanona ostala samo četiri, koji su u daljnjem tijeku reforme još imali biti doručeni.

Za XII. sjednicu studijske skupine *De Sacra Hierarchia*, koja je održana od 11. do 16. prosinca 1972., tajnik skupine je predložio nacrt kanona "*De Patriarchis, Primatibus et Metropolitits*" o kojima

---

⁶ "Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a consecratione vel, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica in Consistorio, per se vel per procuratorem a Romano Pontifice pallium petendi, quod significat potestatem archiepiscopalem." (*Codex Iuris Canonici Pii X pontificis maximi iussu digestus Benedicti papae XV auctoritate promulgatus, praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo Petro card. Gasparri auctus*, Typis Polyglottis Vaticanis, Romae, 1918. (dalje: CIC, 1917), can. 275).

⁷ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 260.

⁸ Taj kanon je glasio: "Quare ante pallii impositionem, excluso speciali indulto apostolico, ipse illicite poneret actus sive iurisdictionis metropolitanae, sive ordinis episcopalis in quibus, ad normam legum liturgicarum, usus pallii requiritur." (CIC, 1917, can. 276).

⁹ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 260.

¹⁰ U Kodeksu je taj kanon glasio: "Metropolita uti potest pallio intra quamlibet ecclesiam etiam exemptam suae provinciae in Missarum sollemnibus, diebus in Pontificali Romano designatis aliisque forte sibi concessis; nulatenus vero extra provinciam, etsi Ordinarii loci consensu accedat." (CIC, 1917, can. 277).

¹¹ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 261.

¹² Taj kanon je u Kodeksu glasio: "Si Metropolita pallium amittat vel ad aliam sedem archiepiscopalem transferatur, novo indiget pallio." (CIC, 1917, can. 278).

¹³ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 261.

¹⁴ Taj kanon je u Kodeksu glasio: "Pallium neque commodari potest neque donari nec in morte alicui relinqui, sed omnia pallia quae Metropolita obtinuit, cum eodem sunt sepelienda." (CIC, 1917, can. 279).

¹⁵ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 261.

će se raspravljati. U tom nacrtu, kan. 275. CIC 1917. bio je označen brojem 4, te je na prijedlog tajnika imao dva paragrafa, i glasio je:

“§ 1. *Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a recepta consecratione episcopali, aut, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica in Consistorio, per se aut per procuratorem a Romano Pontifice petendi pallium, quo quidem significatur provinciae cui praeest cum Ecclesia Romana, communio necnon potestas qua Metropolita in provincia iure instruitur.*”

“§ 2. *Ante pallii impositionem, excluso speciali indulto apostolico, Metropolita illicitè ponit actus tum potestatis regiminis metropolitanae tum ordinis episcopalis in quibus, ad normam legum liturgicarum, usus pallii requiritur.*”¹⁶

Jedan od savjetnika dao je primjedbu da kanonsko imenovanje može biti učinjeno i izvan Konzistorija, pa je predložio da se brišu riječi “*in Consistorio*”, što su svi savjetnici jednodušno prihvatili. Daljnja rasprava ticala se značenja palija. Naime, jedan od savjetnika dao je primjedbu da prema liturgijskim knjigama palij ponajprije označava posebno zajedništvo crkvene provincije sa Svetom Stolicom, dok je drugi savjetnik, pozivajući se na povijesne razloge, obrazlagao da palij ponajprije označava višu vlast koju metropolit ima u crkvenoj provinciji. Kako bi pomirio ta dva mišljenja, tajnik skupine je predložio izmjenu dijela teksta u 1. § na način da on glasi: “...quo quidem significatur potestas qua, in communione cum Ecclesia Romana, Metropolita in propria provincia iure instruitur”, s čime su se svi složili.¹⁷

Na tekst drugoga dijela kan. 4. § 2. jedan od savjetnika dao je primjedbu da se danas ne razlikuje jasno koju vlast metropolit može vršiti, a koju ne, kao ni to je li palij predmet ili sredstvo vlasti. Tajnik skupine mu je odgovorio da je predavanje palija uvjet dopuštenosti, a ne valjanosti čina vlasti, te da palij služi u životu i pravu Crkve kao odličje i znak koji ima svoje vlastito značenje. Drugi savjetnik je dao primjedbu da postoji razlika između čina za koje se traži metropolitanska vlast i čina za koje se traži biskupska vlast. Prve ne mogu poduzimati prije primanja palija, a druge metropoliti mogu dopušteno poduzimati u vlastitoj biskupiji, također i prije nego im je predan palij.¹⁸

¹⁶ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 268.

¹⁷ Usp. *Isto*.

¹⁸ Usp. *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 269.

Kako bi uklonio dvojbe, tajnik skupine je predložio ispravak, tako da ovaj 2. § 4. kanona glasi: "Ante pallii impositionem, excluso speciali indulto apostolico, Metropolita illicite ponit actus tum potestatis regiminis metropolitanae tum ordinis episcopalis, quos ut caput provinciae exercet", a da se ostali dio prijašnjeg teksta briše. Tako izmijenjen tekst tajnik je dao na glasovanje i predloženu izmjeni su svi prihvatili.¹⁹

Sljedeća odredba o kojoj se imalo raspravljati bio je *kodeksni* kan. 277, koji je u ovom radnom nacrtu bio preformuliran i označen kao kan. 5., a glasio je: "*Metropolita, ad normam legum liturgicarum, pallio uti potest intra quamlibet ecclesiam, etiam exemptam, provinciae ecclesiasticae cui praeest, minime vero extra eandem, ne accedente quidem loci Ordinarii assensu.*" Na predloženi tekst nije bilo nikakve primjedbe, pa je kanon 5 u takvu obliku u cijelosti prihvaćen.²⁰

Još je trebalo razmotriti kan. 6. predloženog nacrta, u kojem je bio nešto izmijenjeni tekst odredbe iz kan. 278. CIC 1917, a koji je glasio: "*Metropolita, si pallium amittat aut ad aliam sedem metropolitanam transferatur, novo indiget pallio.*" Kako ni na taj prijedlog kanona nije bilo primjedaba, prihvaćen je u cijelosti.²¹ Nakon završene rasprave studijska skupina je glasovanjem prihvatila novi tekst i pridodala ga svojim dokumentima kao "*Dodatak II.*"²²

Na ovom stupnju reforme kanonskih propisa o paliju konačni tekst nacrta glasio je:

Can. 4 (CIC 275) § 1. Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a recepta consecratione episcopali, aut, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica, per se aut per procuratorem a Romano Pontifice petendi pallium, quo quidem significatur potestas qua, in communione cum Ecclesia Romana, Metropolita in propria provincia iure instruitur.

§ 2. Ante pallii impositionem, excluso speciali indulto apostolico, Metropolita illicite ponit actus tum potestatis regiminis metropolitanae tum ordinis episcopalis, quos ut caput provinciae exercet.

---

¹⁹ Usp. *Communicattones*, 24 (1992), br. 2, str. 269.

²⁰ Usp. *Isto*.

²¹ Usp. *Isto*.

²² Usp. *Isto*.

Can. 5 (CIC 277) Metropolita ad normam legum liturgicarum, pallio uti potest intra quamlibet ecclesiam, etiam exemptam, provinciae ecclesiasticae cui praeest, minime vero extra eadem, ne accedente quidem loci Ordinarii assensu.

*Can. 6 (CIC 278) Metropolita, si pallium amittat aut ad aliam sedem metropolitanam transferatur, novo indiget pallio.*²³

Studijska skupina *De Sacra Hierarchia* pod vodstvom kardinala Felicija, a uz sudjelovanje predsjednika Papinske komisije G. Onclina, još jednom je razmotrila sve pripremljene nacрте kanona iz ovog područja na XIV. sjednici, koja je održana od 18. do 22. veljače 1974. Jedina primjedba koja se ticala kanona o paliju odnosila se na formulaciju kan. 6. Naime, jedan od savjetnika predložio je da se brišu riječi "*pallium amittat aut*".²⁴ Budući da je taj prijedlog prihvaćen, novi tekst kan. 6. (CIC 278) glasio je: "*Metropolita, si ad aliam sedem metropolitanam transferatur, novo indiget pallio.*"

U tako dorađenu obliku kanoni su o paliju uvršteni u nacrt naslovljen: *Shema canonum Libri II De populo Dei* iz 1977.²⁵ koji je Papinska komisija za reformu Kodeksa kanonskog prava poslala biskupskim konferencijama, uredima Rimske kurije, katoličkim učilištima kanonskog prava i Uniji generalnih poglavara redovničkih instituta, kako bi na njih dali svoje primjedbe.²⁶ Jedina izmjena koja je u tom "*nacrtu*" bila, sastojala se u numeraciji kanona, prema kojoj je kan. 4. označen kao kan. 214., kan. 5. preimenovan je u kan. 215., a kan. 6. u kan. 216.²⁷ Tako je završio prvi dio reforme pravnih propisa o paliju.

²³ Pontificia commissio Codicis Iuris Canonici recognoscendo, Coetus studii "De Sacra Hierarchia", *Adnexum II, De Patriarchis, Primatibus et Metropolitanis*, u: *Communicationes*, 24 (1992), br. 2, str. 287.

²⁴ *Communicationes*, 25 (1993), br. 1, str. 74.

²⁵ Za razliku od "radnog naslova" (De Patriarchis, Primatibus et Metropolitanis), u nacrtu je članak III. bio naslovljen "De Metropolitanis et Primatibus" i bio je smješten u II. dio, II. odsjeka, II. naslova, II. poglavlja, I. glave, knjige II. De populo Dei (usp. Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici Recognoscendo, *Shema canonum Libri II De populo Dei*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1977. (dalje: *Shema De populo Dei*, 1977.), str. 91, 157-159.

²⁶ Usp. W. Góralski, *Kodyfikacja prawa w Kościele łacińskim po soborze watykańskim II*, P^oock, 1983, str. 68-69.

²⁷ Usp. *Shema De populo Dei*, 1977., str. 92.

b) M. P. *Inter eximia* i dovršenje obnove

U jeku reforme kanonskog prava papa Pavao VI. je apostolskim pismom danim na vlastitu pobudu *Inter eximia*, od 11. svibnja 1978. (dalje: *M. P. Inter eximia*) dao neke odredbe kojima je izmijenio dotadašnje propise i praksu podjeljivanja palija u Latinskoj crkvi.²⁸

U uvodnom dijelu *M. P. Inter eximia* naglašava se da je palij, kao najizvršnije odlikovanje biskupske službe, Apostolska Stolica podjeljivala od najstarijih vremena nadbiskupima, najprije u Europi, a zatim po čitavom svijetu. Pa, iako palij po pravu pripada samo nadbiskupima, rimski prvosvećenici su, slijedeći prijašnje običaje, nastavili podjeljivati ga pojedinim mjesnim Crkvama koje su se isticale drevnošću i trajnom vjernošću Petrovoj Stolici, a također i pojedinim biskupima, nagrađujući time njihove osobite zasluge.²⁹

Međutim, Papa dalje kaže, budući da je "Sveti Drugi vatikanski sabor odredio kako se prava i povlastice metropolita imaju urediti novim prikladnim propisima", u suglasju s tim je i papa odlučio da "treba priznati povlastice i običaje o podjeljivanju palija kojima bi se jasnije pokazalo da je palij znak metropolitanske vlasti".³⁰ Zato, pošto se posavjetovao s uredima Rimske kurije, komisijama za obnovu Kodeksa kanonskog prava i Kodeksa kanonskog prava istočnih Crkava, papa Pavao VI. o paliju donosi dvije bitne odluke:

1) Za cijelu Latinsku crkvu određuje se, da palij unaprijed pripada samo metropolitama i jeruzalemskom patrijarhu latinskog obreda, te da se ukidaju sve povlastice i običaji temeljem kojih se kao odlikovanje davao mjesnim Crkvama ili pojedinim crkvenim dostojanstvenicima.³¹

---

²⁸ Usp. *M. P. "Inter eximia"*, u: AAS 70 (1978), str. 441.

²⁹ Usp. *Isto*.

³⁰ *M. P. "Inter eximia"*, u: AAS 70 (1978), str. 441-442.

³¹ "...certa scientia, suprema et Apostolica auctoritate Nostra, pro universa Ecclesia Latina statuimus ut deinceps sacrum Pallium, abrogatis omnibus privilegiis et consuetudinibus quibus tum quaedam Ecclesiae particulares tum nonnulli Praesules singulari beneficio nunc fruuntur, tantummodo Metropolitae competat et Patriarchae Hierosolymitano latini ritus." (*M. P. "Inter eximia"*, u: AAS 70 (1978), str. 442).

2) Što se tiče Istočnih crkava, ukida se kanon 322. iz Apostolskog pisma *Cleri Sanctitati*.³²

Kako ne bi došlo do nesuglasica, s obzirom na one koji su u trenutku stupanja na snagu ovih odredaba imali palij, Papa daje *dopuštenje* nadbiskupima i biskupima da se s palijem i nadalje mogu služiti dokle budu vršili pastirsku službu u Crkvama koje su im povjerene.³³ S obzirom na privilegij uporabe palija prigodom posvećivanja za biskupa novoizabranoga rimskog prvosvećenika, ako još nije primio biskupsku posvetu, koji je po pravu pripadao kardinalu dekanu Kardinalskog zbora, ili drugom kardinalu koji ga zamjenjuje (u skladu s kan. 239. § 2. *CIC* 1917), Papa ostavlja i dalje na snazi u skladu s odredbama apostolske konstitucije *Romano Pontifici eligendo*.³⁴

Prema tome, palij se od tada više nije mogao podjeljivati kao počast ili priznanje biskupima i biskupijama, nego jedino stvarnim metropolitima koji su bili na čelu crkvene pokrajine i koji su kao takvi imali sufragane pod svojom vlašću. Jedina iznimka je priznata jeruzalemskom patrijarhu. Svakako, da su ove odredbe o paliju koje je dao rimski prvosvećenik imale biti uzete u obzir u daljnjoj reformi kanonskog prava.

A sada pogledajmo kako je dalje tekla obnova kanonskih propisa o paliju.

Studijska skupina *De populo Dei* Papinske komisije za reviziju Kodeksa koja je na petom zasjedanju nastavila daljnji rad na izradi novog nacрта, na svojim sjednicama od 13. veljače i 13. ožujka 1980. riješila je neka načelna pitanja oko sustavnosti i rasporeda same pravne materije unutar te knjige, te smjestila na odgovarajuće mjesto materiju o metropolitama.³⁵ Na sjednici 10. ožujka 1980. studijska

³² "Ad ecclesias Orientales vero quod attinet canonem 322 Letteris Apostolicis *Cleri Sanctitati* contentum abrogamus." (*M. P. Inter extimia*, u: AAS 70 (1978), str. 442).

³³ "Indulgemus attamen ut Archiepiscopi et Episcopi, qui hactenus Pallio decorantur, eodem frui pergant donec Pastores Ecclesiarum in praesenti ipsis commissarum perstabunt." (*M. P. Inter extimia*, u: AAS 70 (1978), str. 442).

³⁴ Usp. *M. P. Inter extimia*, u: AAS 70 (1978), str. 442. Zanimljivo je, da su ove nove odredbe stupile na snagu odmah na dan objavljivanja u AAS, a to je bilo 3. kolovoza 1978. (usp. *M. P. Inter extimia*, u: AAS 70 (1978), str. 442; Paulus PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae, Inter extimia, De sacri Pallii concessione moderanda in Ecclesia Latina*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 345 i bilješka uz naslov).

³⁵ Usp. *Communicationes*, 12 (1980), br. 2, str. 244-246; *Communicationes* 13 (1981), br. 2, str. 301-302.

je skupina, kada je s raspravom došla do naslova članka III. *De Metropolitibus et Primatibus*, odmah prihvatila pridošlu primjedbu jedne biskupske konferencije da taj članak preimenuje u *De Metropolitibus*, jer su se kanonske odredbe u njemu stvarno ticale samo metropolita.³⁶

S obzirom na formulaciju prvoga dijela kan. 214. iz prethodnog nacarta, iako je na nju bilo nekih primjedaba, studijska skupina je odlučila 1. § tog 214. kanona ostaviti neizmijenjenim. Kada se prešlo na raspravu o 2. § kan. 214, jednodušno je odlučeno da se taj dio pravne odredbe ukine, kako bi se izbjegla mogućnost dvosmislenog tumačenja.³⁷ Tako je pravna materija o paliju opet bila smanjena.

U raspravi o kan. 215. iz nacarta, predloženo je ukidanje riječi *etiam exempti* kao suvišnih, obrazlažući to činjenicom da se u nacrtu *De locis sacris* ne spominju *izuzete* crkve. Kako nije bilo primjedbi od strane savjetodavnih tijela, kanon je prihvaćen s tom izmjenom, te su se svi složili da to ubuduće bude novi 2. § tadanjeg 214. kanona.³⁸

Kan. 216. studijska je skupina jednoglasno prihvatila bez ikakve izmjene teksta. Međutim, predviđajući prigovore savjetodavnih tijela o velikom broju kanona o paliju, odlučila je tekst kan. 216. priključiti kanonu 214. kao njegov 3. §. Tako se materija o paliju smanjila na samo jedan kanon koji je imao tri paragrafa.

Preuređena pravna materija o paliju uvrštena je u novi nacrt s tom razlikom što prema novom rasporedu to više nije bio kan. 214., nego je preimenovan u kan. 313. Novi oblik cjelovitog pravnog propisa o paliju sada je glasio:

Can. 313. § 1. Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a recepta consecratione episcopali, aut, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica, per se aut per procuratorem a Romano Pontifice petendi pallium, quo quidem significatur potestas qua, in communione cum Ecclesia Romana, Metropolita in propria provincia iure instruitur.

§ 2. Metropolita, ad normam legum liturgicarum, pallio uti potest intra quamlibet ecclesiam provinciae ecclesiasticae cui praeest, minime vero extra eandem, ne accedente quidem Episcopo Dioecesani assensu.

---

³⁶ Usp. *Communicationes*, 12 (1980), br. 2, str. 271.

³⁷ Usp. *Communicationes*, 12 (1980), br. 2, str. 274.

³⁸ Usp. *Isto*.

§ 3. *Metropolita, si ad aliam sedem metropolitanam transferatur, novo indiget pallio.*³⁹

Pa, iako je izgledalo da više ne će biti primjedaba na ovaj kanon, ipak na kardinalskoj komisiji, koja je održana 20. do 28. listopada 1981. i gdje su davane primjedbe za *Schema novissimum*, bilo je još nekih novih prijedloga. Naime, jedan je kardinal predlagao da se pravna materija koju čine kanoni 310-313 nacрта smjesti pod izmijenjeni naslov koji bi glasio: *De Metropolitanis et de Coetibus provincialibus*, a unutar njega da budu dva članka od kojih bi prvi bio naslovljen *De Metropolitanis*, a drugi *De Coetibus provincialibus*. Međutim, prijedlog je odbačen kao neutemeljen, te je i nadalje zadržan naslov *De Metropolitanis*.⁴⁰ S obzirom na tekst kan. 313. § 2, jedan je komisijski otac predložio da se iza riječi "ne accedente quidem Episcopi dioecesani assensu" doda "*salva tamen facultate a Sancta Sede aliqui specialiter concessa*". Zahtjev je obrazlagao pozivajući se na tekst *M. P. Inter extimia* koji takvo dopuštenje daje samo jeruzalemskome patrijarhu latinskog obreda. A lisabonski patrijarh ima dopuštenje za nošenje palijske u svim biskupijama Portugala.⁴¹ Odgovoreno mu je, da ta izmjena nije potrebna, jer je to samo po sebi razumljivo.⁴² Prema tome, § 2 kao i ostali dio teksta nacрта kanona 313. ostao je nepromijenjen, te je u tom obliku uključen u Zakonik kanonskoga prava, koji je Ivan Pavao II. proglasio 25. siječnja 1983. godine.

Iz izloženog je vidljivo kako je pravna materija o palijskoj, koja je u *Kodeksu* obuhvaćala pet kanona, u tijeku reforme kanonskog prava, korak po korak, bila svedena na samo jedan jedini kanon.

³⁹ Usp. Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutum vitae consecratae recognitum*, Libreria Editrice Vaticana, 1980.

⁴⁰ Usp. *Communicationes*, 14 (1982), br. 2, str. 189.

⁴¹ Usp. *Communicationes*, 14 (1982), br. 2, str. 190.

⁴² "R. Additio non videtur necessaria, quia per se patet." (*Communicationes*, 14 (1982), br. 2, str. 190).

2. VAŽEĆE ODREDBE O PALIJU

U Zakoniku kanonskoga prava Ivana Pavla II. pravna materija o paliju smještena je u II. dio II. knjige koji je naslovljen *Hijerarhijsko uređenje Crkve*. Poglavlje II. (II. odsjek, II. naslov), nosi naslov *De Metropolitibus*, a obuhvaća kann. 435-438. Kan. 437. koji donosi pravne odredbe o paliju, podijeljen je na tri paragrafa. Osim obnove Zakonika kanonskoga prava, prema odluci Drugoga vatikanskog sabora, trebalo je uz sudjelovanje stručnjaka i uz savjete biskupa iz različitih dijelova Crkve preispitati i liturgijske knjige.⁴³ U okviru liturgijske obnove, Apostolska Stolica preuredila je i izdala novi *Biskupski ceremonijal* i *Rimski pontifikal*, koji su također donijeli neke nove liturgijske zakone u svezi s palijem. Kako se radi o vrlo sažetim i preciznim propisima, koje treba potanje protumačiti, ova točka će biti podijeljena na tri dijela. U prvome dijelu će biti govora o dužnosti traženja palija, u drugome o podjeli palija, a u trećemu o uporabi palija.

a. Dužnost traženja palija

Prvi dio odredbe o paliju iz kan. 437. glasi: *§ 1. Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a recepta consecratione episcopali, aut, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica, per se aut per procuratorem a Romano Pontifice petendi pallium, quo quidem significatur potestas qua, in communione cum Ecclesia Romana, Metropolita in propria provincia iure instruitur.*⁴⁴

Prva razlika koja se uočava u odnosu na kan. 275. CIC 1917., jest u subjektu koji treba tražiti palij od rimskoga prvosvećenika. Naime, tu dužnost ima "metropolit koji je nadbiskup". Iako je i Kodeks govorio o metropolitu kao subjektu koji ima tražiti palij, ipak je pojam metropolita i nadbiskupa bio izjednačen, jer je u kan. 272. CIC 1917. bilo određeno: "Provinciae ecclesiasticae praeest

---

⁴³ *Konstitucija "Sacrosanctum Concilium" o svetoj liturgiji*, u: Drugi Vatikanski koncil, Dokumenti, Latinski i hrvatski, KS, Zagreb, 1962., br. 25, str. 23.

⁴⁴ "Kan. 437. § 1: Metropolit je obavezan u roku od tri mjeseca pošto je primio biskupsko posvećenje ili, ako je već posvećen, nakon kanonskog povjerenja zatražiti osobno ili preko zastupnika palij od rimskog prvosvećenika, kojim se označuje vlast koju metropolit u zajedništvu s Rimskom crkvom po pravu ima u svojoj pokrajini."

Metropolita seu Archiepiscopus..."⁴⁵ U Zakoniku kanonskoga prava, pod pojmom metropolit podrazumijeva se biskup koji stoji "na čelu crkvene pokrajine" i "koji je nadbiskup biskupije koja mu je povjerena".⁴⁶ Dakle, biskup koji je na čelu crkvene pokrajine ima naslov *metropolit*, dok biskup kojemu je povjerena biskupija koja je ujedno sjedište metropolije, ima naslov *nadbiskup*. Ta, naoko mala promjena išla je u smjeru zahtjeva Drugoga vatikanskog sabora da se služba metropolitâ u Latinskoj crkvi više istakne i bolje vrednuje.⁴⁷ Osim toga i u *M. P. Inter eximia* određeno je da palij u Latinskoj crkvi ubuduće pripada samo pravim metropolitama i jeruzalemskome patrijarhu latinskog obreda. Svi ostali biskupi ili nadbiskupi čija služba ne bi bila povezana s biskupskom stolicom koju je kao metropolitansku "odredio ili priznao rimski prvosvećenik",⁴⁸ nemaju pravo na palij. Palij se isto tako više ne podjeljuje kao počast ili nagrada za zasluge, niti kao priznanje nekoj biskupskoj stolici koja ne bi bila metropolitanska. I u tom smislu ukinuti su svi protivni privilegiji ili običaji.⁴⁹

Prema tome, metropolit ima dužnost ("*obligatione tenetur*") u roku od tri mjeseca zatražiti od rimskoga prvosvećenika palij.⁵⁰

⁴⁵ Usp. CIC 1917, kan. 272.

⁴⁶ Usp. kan. 435.

⁴⁷ Usp. H. Maritz, *Die Stellung des Metropoliten im neuen kirchlichen Recht*, u: Ministerium iustitiae, Festschrift für Heribert Heinemann zur Vollendung des 60. Lebensjahres, hrsg. André Gabriels-Heinrich J. F. Reinhardt, Ludgerius Verlag, Essen, 1985, (dalje: H. Maritz, *Die Stellung des Metropoliten*), str. 243.

⁴⁸ Usp. kan. 435.

⁴⁹ Usp. H. Maritz, *Die Kirchenprovinz, Provinzialkonzil und Metropolit*, u: Handbuch des katholischen Kirchenrechts, hrsg. J. Listl - H. Müller - H. Schmitz, Pustet, Regensburg, 1983., (dalje: H. Maritz, *Die Kirchenprovinz, Provinzialkonzil und Metropolit*), str. 328.

⁵⁰ Usp. kan. 437. § 1; *Biskupski ceremonijal, obnovljen prema odredbama Svetog Sveopćeg Sabora Vatikanskoga II, a proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, KS, Zagreb, 1987, (dalje: *Biskupski ceremonijal*), br. 1130, str. 275. Biskupski ceremonijal koji je izdan na hrvatskome jeziku, prijevod je tipskog izdanja *Caeremoniale episcoporum* koji je priredila Kongregacija za bogoštovlje, a vrhovni prvosvećenik Ivan Pavao II. 7. rujna 1984. odobrio i naredio da se objavi. Kongregacija ga je objavila i odredila da odmah pošto iziđe stupa na snagu umjesto prijašnjega *Biskupskog ceremonijala* (usp. *Caeremoniale Episcoporum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatum*, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis, 1984., str. 6). Brojevi kojima je označen tekst podudaraju se u vatikanskom i hrvatskom izdanju *Ceremonijala*, a stranice će u ovom radu biti navođene prema hrvatskom izdanju *Ceremonijala*.

Vrijeme za traženje palija računa se prema kan. 202. § 2, a započinje od trenutka primanja biskupskog posvećenja ili od kanonskog povjeravanja crkvene pokrajine metropolitu. Tu svoju dužnost metropolit može ostvariti osobno ili preko zastupnika. Razvidno je da je taj dio kanonskih propisa u bitnome ostao isti kao i u Kodeksu iz 1917. god.

U skladu s većim vrednovanjem metropolita, u Zakoniku se više ne kaže da je palij "znak nadbiskupske vlasti",⁵¹ nego da je znak vlasti "koju metropolit u zajedništvu s Rimskom crkvom po pravu ima u svojoj pokrajini".⁵² Tom pravnom formulacijom se ističe metropolitov udio u vlasti s rimskim prvosvećenikom u crkvenoj pokrajini kojoj je na čelu, a koja mu zbog zajedništva s Rimskom crkvom po pravu pripada.⁵³

Palij je kao znak metropolitanske vlasti istodobno usko povezan s osobom metropolita i s njegovim biskupskim sjedištem. Stoga zakonodavac u 3. § određuje da u onim slučajevima kada je metropolit premješten na drugu metropolitansku stolicu, onda je dužan od rimskoga prvosvećenika zatražiti novi palij.⁵⁴ Više se ništa ne govori o tome, što ima činiti metropolit ako izgubi palij ili ako na bilo koji drugi način ostane bez njega. Ako se uzme u obzir prijašnji propis, čini se logičnim da bi ga trebao ponovno zatražiti, ali ne više uz primjenu pune procedure kao prvi put, nego na pojednostavnjeni način.

b) Podjeljivanje palija

Prvo pitanje koje se ovdje nameće glasi: što metropolit smije, a što ne smije činiti, prije podjeljivanja palija? Kodeksni kan. 276., koji je zabranjivao poduzimanje čina biskupske i metropolitanske vlasti prije primanja palija, je u tijeku revizije kanonskoga prava ukinut, pa je tu nastala određena pravna praznina. Kanonski propisi koji se tiču biskupa, a metropolit je biskup u svojoj biskupiji,⁵⁵

---

⁵¹ Usp. CIC 1917, kan. 275.

⁵² Usp. kan. 437. § 1.

⁵³ Usp. H. Maritz, *Die Kirchenprovinz, Provinzialkonzil und Metropolit*, str. 328.

⁵⁴ "Metropolita, si ad aliam sedem metropolitanaam transferatur, novo indiget pallio." (kan. 437. § 3).

⁵⁵ Usp. kan. 435.

određuju da se izabranik na biskupsku stolicu ne smije miješati u vršenje službe prije negoli kanonski preuzme biskupiju.⁵⁶ Isto tako, prije preuzimanja službe, u roku od tri mjeseca od primanja apostolskog pisma, onaj tko je promaknut u biskupstvo, mora primiti biskupsko posvećenje.⁵⁷

Ni liturgijski zakoni ništa ne govore o tome smije li izabranik na metropolitansku stolicu poduzimati čine biskupske ili metropolitanske vlasti prije primanja palija. U Biskupskom ceremonijalu se jedino određuje da polaganje palija ima biti učinjeno u obredu biskupskoga posvećenja ili u obredu prijema biskupa u njegovoj katedralnoj crkvi.⁵⁸ Prema tim kanonskim i liturgijskim propisima može se zaključiti da izabranik na metropolitansku stolicu koji još nije posvećen za biskupa, ne može poduzimati čine ni biskupske ni metropolitanske vlasti, jer nema biskupskog posvećenja niti je kanonski preuzeo metropolitansku stolicu. Onaj koji je već posvećen za biskupa, on od sigurne obavijesti o premještanju na metropolitansku stolicu do njezinog kanonskog preuzimanja, ima vlast dijecezanskog upravitelja u biskupiji iz koje ima otići, pa može vršiti čine biskupske vlasti jer je dužan vršiti obveze u toj biskupiji.⁵⁹ U novoj biskupiji za koju je imenovan, a koja je sjedište metropolije, svakako ne može vršiti čine vlasti koji proistječu iz biskupskog posvećenja, a još manje čine metropolitanske vlasti, jer mu je to zabranjeno prije njezinog kanonskog preuzimanja. Prema tome, zakonodavac liturgijskim propisom o dužnosti polaganja palija prigodom biskupskog posvećenja ili ako je već posvećen za biskupa, od kanonskog primanja u posjed nadbiskupske stolice u njegovoj katedrali, učinio je uglavnom bespredmetnom raspravu o zabrani poduzimanja čina metropolitanske ili biskupske vlasti prije preuzimanja palija. Dakako da bi rimski prvosvećenik, ako smatra potrebnim, u Apostolskom pismu o imenovanju ili popratnom pismu mogao dodati zabranu o poduzimanju čina biskupske i metropolitanske vlasti dok metropolit ne primi palij. Ali ako takve zabrane ne bi bilo, nadbiskup metropolit bi mogao valjano i dopušteno poduzimati te čine, pod uvjetom da ima biskupsko posvećenje i da je kanonski preuzeo metropolitansku stolicu.

⁵⁶ Usp. kan. 382, § 1.

⁵⁷ Usp. kan. 379.

⁵⁸ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1149, str. 280.

⁵⁹ Usp. kan. 418, § 2.

Prema apostolskoj konstituciji *Regimini Ecclesiae universae*, za sve pripravne radnje oko traženja palija bila je nadležna Kongregacija za biskupe. Od 1. ožujka 1989. god. tu nadležnost ista kongregacija ima prema apostolskoj konstituciji *Pastor Bonus*, iako se to sada izričito ne spominje, kao što je to bio slučaj u Apostolskoj konstituciji *Regimini Ecclesiae universae*.⁶⁰

Pravo podjeljivanja i stavljanja palija na metropolitina ramena pripada rimskome prvosvećeniku. U posljednje vrijeme, Ivan Pavao II. koristeći se tim pravom, osobno i na svečan način, podjeljuje palij metropolitima iz cijele Crkve na svetkovinu sv. Petra i Pavla u Rimu.⁶¹ U drugim slučajevima, palij u papino ime metropolitima stavlja kardinal protođakon ili ga predaje njihovim zastupnicima.⁶² Prije negoli rimski prvosvećenik ili kardinal protođakon polože palij na metropolitina ramena, metropolit je dužan pred njima ili pred delegatom kojega jedan od njih ovlasti, položiti ispovijest vjere i prisegu vjernosti Apostolskoj Stolici, osim ako što drugo ne bi bilo određeno apostolskim pismom.⁶³

Prema propisima *Biskupskog ceremonijala*, najpoželjniji trenutak stavljanja palija je onaj za vrijeme obreda biskupskog ređenja izabranika na metropolitansku stolicu, koje se podjeljuje u njegovoj katedralnoj crkvi. Tada palij polaže glavni posvetitelj, i to pošto je novom biskupu predao biskupski prsten, a prije negoli mu je stavio mitru.⁶⁴ Uzimajući palij od đakona, glavni posvetitelj ga

---

⁶⁰ Usp. Pavao VI., *Ap. constit. "Regimini Ecclesiae universae"*, 15. aug. 1967, cap. III, nr. 49, § 5, u: *Enchiridion Vaticanum*, t. 2. Documenti ufficiali della Santa Sede 1963-1967, Bologna, ¹¹1976., nr. 1589, str. 1300; Ivan Pavao II., *Constitutio Apostolica De Romana curia "Pastor Bonus"*, 28. lipnja 1988, čl. 77, u: *Zakonik Kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila, Zagreb, 1996., str. 927 (dodatak).

⁶¹ Usp. Informativna katolička agencija (IKA), br. 26/1999. od 1. srpnja 1999., Dokumenti, str. I; IKA, br. 27/2000. od 5. srpnja 2000., str. 18; IKA, 26/2003. od 2. srpnja 2003., str. 37. Na takav način je sadašnji Splitsko-makarski nadbiskup metropolit M. Barišić primio palij 29. lipnja 2000. od pape Ivana Pavla II.

⁶² Usp. kan. 355. § 2.

⁶³ U Biskupskom ceremonijalu se navodi, da onaj tko je imenovan za biskupa, ispovijest vjere i prisegu vjernosti, ako boravi u Rimu, polaže pred kardinalom koji je za to određen, a u drugim slučajevima pred delegatom kojeg je odredila Apostolska Stolica (usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1130, b, str. 275).

⁶⁴ Biskupski ceremonijal određuje da "stavljanje palija, ukoliko je to moguće, bude prigodom biskupskoga ređenja odmah poslije predaje prstena a prije nego što se novome biskupu stavi mitra." (*Biskupski ceremonijal*, br. 1149, str. 280); isto, br. 1135, str. 276; "Biskup koji se postavlja kao glava da upravlja nekom

stavlja na biskupova ramena izgovarajući molitvu: "Na slavu svemogućega Boga i na čast blažene Marije vazda Djevice i blaženih apostola Petra i Pavla, u ime Rimskoga prvosvećenika, pape I.⁶⁵, i svete Rimske Crkve, na diku stolice I.⁶⁶ koja ti je povjerena kao znak metropolitanske vlasti predajemo ti palij koji je uzet s konfesije blaženoga Petra, da se njime služiš unutar granica svoje crkvene pokrajine. Neka ti ovaj palij bude znakom jedinstva i potvrda zajedništva s Apostolskom Stolicom, neka bude veza ljubavi i poticaj hrabrosti da bi na dan dolaska i objavljenja velikoga Boga i prvoga pastira Isusa Krista, s povjerenim ti ovcama domogao se haljine besmrtnosti i slave. U ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga."⁶⁷

Ova molitva (obrazac) kod podjele palija u obredu biskupskog ređenja bila je propisana sve do objavljivanja novoga *Rimskog pontifikala*. Naime, 29. lipnja 1989. Ivan Pavao II. je odobrio drugo izdanje *Rimskog pontifikala De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, kojeg je Zbor za bogoštovlje i disciplinu sakramenata svojom Odlukom objavio i proglasio tipskim.⁶⁸ U njemu je određeno da se prigodom posvete biskupa, pošto glavni posvetitelj stavi prsten, uzimajući palij od đakona i postavljajući ga na metropolitova ramena izgovara: "Accipe pallium de confessione beati Petri sumptum, quod nomine Romani Pontificis, Papae N., tibi tradimus in signum potestatis metropolitanae, ut eo utaris intra fines provinciae ecclesiasticae tuae; sit tibi symbolum unitatis, cum Sede Apostolica communionis

---

biskupijom neka se redi u katedralnoj crkvi." (*Rimski pontifikal, prerađen odlukom Svetoga općeg sabora vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II., Redenje biskupa, prezbitera i đakonâ*, KS, Zagreb, 2000, (dalje: *Rimski pontifikal, Redenje biskupa, prezbitera i đakona*), br. 21, str. 22).

⁶⁵ Na ovome mjestu izgovara se ime rimskog prvosvećenika koji je u trenutku polaganja palija na čelu Katoličke crkve.

⁶⁶ Ovdje se izgovara ime metropolitanske stolice za koju mu se palij podjeljuje.

⁶⁷ Biskupski ceremonijal, br. 1154, str. 281.

⁶⁸ Usp. *Congregatio de cultu divino et disciplina sacramentorum, Decretum*, u: *Pontificale Romanum, ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum auctoritate Pauli pp. VI editum, Ioannis Pauli pp. II cura recognitum, De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum, editio typica altera*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1990, str. IV i V. Ovim je bilo ukinuto prvo tipsko izdanje koje je papa Pavao VI. odobrio apostolskom konstitucijom *Pontificalis romani* od 18. lipnja 1968., a koja je bila objavljena u AAS 60 (1968), str. 369-373.

tessera, vinculum caritatis et fortitudinis incitamentum."⁶⁹ Prema tomu, kad god se ubuduće palij bude podjeljivao prigodom biskupskog posvećenja, treba to učiniti služeći se tom odobrenom molitvom.

Ovaj oblik polaganja palija moći će se primijeniti u onim slučajevima kada izabranik na metropolitansku stolicu još nije posvećen za biskupa. Međutim, ako je imenovani na metropolitansku stolicu već posvećen za biskupa, bilo da je primjerice ranije bio naslovni biskup ili je bio dijecezanski biskup na nekoj drugoj biskupskoj ili metropolitanskoj stolici, tada je najprikladnije stavljanje palija spojiti s obredom prijema biskupa u njegovoj katedralnoj crkvi ili u kojoj drugoj crkvi na području njegove crkvene pokrajine.

U takvom slučaju obred stavljanja palija se vrši u misi koja se slavi prema *postajnom* obredu. U ulaznoj procesiji jedan od đakona donosi palij i stavlja ga na oltar.⁷⁰ Biskup kojemu je Apostolska Stolica povjerila dužnost da preda palij nadbiskupu metropolitu, započinjući misno slavje, na uobičajeni način pozdravi narod, a zatim kratko objasni smisao obreda polaganja palija. Odmah iza toga, đakon pokazuje Apostolsko pismo Zboru savjetnika koji zajedno s kancelarom Biskupske kurije nazočuju obredu, te prilazi ambonu i čita Apostolski nalog.⁷¹ Nakon toga, izabranik na

---

⁶⁹ *Pontificale Romanum, ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum auctoritate Pauli pp. VI editum, Ioannis Pauli pp. II cura recognitum, De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum*, editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis, 1990, (dalje: *Pontificale Romanum, De Ordinatione*), br. 52, str. 26-27. Hrvatsku inačicu *Rimskog pontifikala, Redenje biskupa, prezbitera i đakona* Apostolska je Stolica odobrila 21. lipnja 1999. U njemu molitva koju glavni zareditelj moli polažući palij izabraniku glasi: "Primi palij, uzet s groba blaženoga Petra. Predajemo ti ga u ime rimskoga biskupa, pape I., kao znak metropolitanske vlasti, da se njime služiš unutar granica svoje crkvene pokrajine. Neka ti bude znak jedinstva, potvrda zajedništva s apostolskom Stolicom, veza ljubavi i poticaj jakosti." (*Rimski pontifikal, Redenje biskupa, prezbitera i đakona*, br. 52, str. 38). U prijašnjem *Rimskom pontifikalu* odobrenom Apostolskom konstitucijom *Pontificalis Romani* od 18. lipnja 1968., a koji je za područje naše BK bio odobren 1988. god., nije bio predviđen ni ovaj ni bilo koji drugi obrazac polaganja palija u obredu ređenja biskupa, nego se mogao koristiti samo onaj iz Biskupskog ceremonijala (usp. *Rimski pontifikal, obnovljen prema odluci Svetog Ekumenskog Sabora Vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI, Službe u Crkvi, Redenja, Posvete, Zavjetovanja, Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Svetog Zbora za bogoštovlje* izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988., str. 97-120).

⁷⁰ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1150.

⁷¹ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1152, str. 280 i br. 1143, str. 278; kan. 382, § 3-4.

metropolitansku stolicu pristupa biskupu kojem je dužnost postaviti palij i pred njim klekne, te klečeći polaže ispovijest vjere i prisegu vjernosti na način na koji je to predviđeno u Apostolskom pismu.⁷² Pošto je izabranik dovršio ispovijest vjere i prisegu vjernosti, biskup kojem je povjereno postavljanje palija, uzima palij od đakona, i stavlja ga na izabranikova pleća izgovarajući odobrenu molitvu "Na slavu svemogućega Boga...", kako je to propisano u *Biskupskom ceremonijalu*.⁷³ Kad nadbiskup primi palij, preuzima predvođenje misnog slavlja, koje se dalje odvija na uobičajen način.⁷⁴

Iz ovdje izloženog razvidno je da je Crkva odobrila dva liturgijska oblika stavljanja palija nadbiskupima metropolitama. Zavisno o okolnostima, jedan od njih se može primijeniti u svakom pojedinom slučaju, ravnopravno su na snazi i dva različita obrasca (koji su sročeni u obliku molitve) koje glavni posvetitelj (u slučaju stavljanja palija u obredu biskupskog ređenja) ili biskup kojem je Apostolska Stolica povjerila dužnost polaganja palija (izvan ređenja) imaju dosljedno primijeniti. U navedenim molitvama nema više izraza "...cum Archiepiscopalis nominis appellatione", kojim se davalo pravo uporabe naslova "nadbiskup", a koji je ranije bio nerazdvojno povezan s polaganjem palija. Pretpostaviti je da ako bi biskup kanonski primio metropolitansku stolicu prije negoli je primio palij, mogao bi se slobodno i bez zapreke služiti naslovom nadbiskupa metropolita.

Ovdje još preostaje protumačiti, koji oblik prisege metropolit treba položiti prije nego mu se preda palij. Zakonik kanonskoga prava propisuje da svaki biskup prije kanonskog preuzimanja svoje službe, treba "učiniti ispovijest vjere i položiti prisegu vjernosti Apostolskoj Stolici prema obrascu koji je odobrila ista Apostolska Stolica".⁷⁵ Osim toga, u kan. 833. određuje se da su oni koji su promaknuti u biskupstvo kao i oni koji su izjednačeni s dijecezanskim biskupom, obvezni osobno položiti ispovijest vjere pred ovlaštenikom

⁷² Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1153, str. 280.

⁷³ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1154, str. 280-281 i br. 1143, str. 278.

⁷⁴ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1155, str. 281. Ovaj oblik predaje palija primjenjuje se tada kada je spojen s obredom prijema metropolita u njegovoj katedrali. Ako li se postajna misa slavi u kojoj drugoj crkvi njegove crkvene provincije, onda se izostavlja čitanje Apostolskog naloga (usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1151-1152, str. 280).

⁷⁵ Kan. 380.

Apostolske Stolice, a po obrascu koji je ona odobrila.⁷⁶ U *Biskupskom ceremonijalu* se u poglavlju *O izboru biskupa* između ostalog kaže da je "izabrani dužan što prije... položiti ispovijest vjere i zakletvu vjernosti prema Apostolskoj Stolici".⁷⁷ U obredu postavljanja palija prigodom biskupova prijema u njegovoj katedrali, kaže se da metropolit polaže ispovijest vjere i prisegu vjernosti "na način koji je predviđen u Apostolskom pismu".⁷⁸

Apostolska Stolica je obrazac ispovijesti vjere i prisege vjernosti odobrila u dva navrata i to 19. rujna 1989.⁷⁹ i 29. lipnja 1998.⁸⁰ Uz prijašnji kao i sada obvezujući tekst ispovijesti vjere Kongregacija je dodala upozorenje, da se taj oblik upotrebljava "u slučajevima u kojima pravo propisuje ispovijest vjere."⁸¹ Prema tome, nadbiskup metropolit, u smislu kan. 380. i kan. 833., 3°, je biskup koji je dužan položiti ispovijest vjere prema tom obliku koji je odobrila Apostolska Stolica.

---

⁷⁶ Usp. Kan. 833, 3°.

⁷⁷ *Biskupski ceremonijal*, br. 1130, b, str. 275.

⁷⁸ *Biskupski ceremonijal*, br. 1153, str. 280.

⁷⁹ Usp. Congregatio pro doctrina fidei, *I fidei chiamati "Professio fidei" et "Iusturandum fidelitatis", in suscipiendo officio ecclesiae exercendo*, u: AAS 81 (1989), str. 104-106. Budući da je taj dokument bio s formalne strane bitno manjkav (nedostajao je autor teksta, nadnevak, oznaka papinske potvrde), na audijenciji 1. srpnja 1989. ponovo je odobren, a objavljen otpisom "*Quod attinet*" Kongregacije za nauk vjere od 19. rujna 1989. (usp. Congregatio de doctrina fidei, *Rescriptum ex audientia ss.mi In audientia, formulas professionis fidei et turis iurandi fidelitatis contingens, foras datur*, prot. n. 106/83, 19. septembris 1989, u: AAS 81 (1989), str. 1169; *Rescriptum professionis fidei et turis iurandum fidelitatis formulas contingens "Quod attinet"*, *Enchiridion Vaticanum*, vol. 11, EDB, Bologna, 1991, br. 2494).

⁸⁰ Usp. Congregatio pro doctrina fidei, *Professio fidei et iusturandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum Nota doctrinalis "Inde ab ipsis primordiis" adnexa*, od 29. lipnja 1998, u: AAS 90 (1998), str. 542-551; *Professio fidei et Iusturandum fidelitatis*, u: *Enchiridion Vaticanum*, vol. 17. (dalje: *Professio fidei et Iusturandum fidelitatis*, EV) br. 1124-1155, str. 848-875. Sadržajno su tekstovi ispovijesti vjere i prisege vjernosti iz 1989. i iz 1998. potpuno jednaki, osim što je onaj iz 1998. pravopisno popravljen. U doktrinarnom dodatku Kongregacija za nauk vjere dala je tumačenje koje se tiče završnog dijela "ispovijesti vjere" (njezinih triju zadnjih rečenica).

⁸¹ "Formula inceptus adhibenda in casibus in quibus iure praescribitur Professio fidei" (*Professio fidei et Iusturandum fidelitatis*, u: EV, vol. 17. neposredno prije br. 1130, str. 852); Congregatio pro doctrina fidei, *I fidei chiamati "Professio fidei" et "Iusturandum fidelitatis", in suscipiendo officio ecclesiae exercendo*, u: EV, vol. 11, br. 1190., str. 686.

Odobreni oblik ispovijesti vjere sastoji se od nicejsko-carigradskog Vjerovanja na kraju kojeg su dodane tri rečenice koje ga upotpunjuju. Prema tome, nadbiskup metropolit dužan je najprije ispovjediti vjeru u sve ono što je sadržano u nicejsko-carigradskom Simbolu. Zatim "snažno vjerovati" u sve ono što je sadržano u pisanoj ili predanoj Božjoj riječi, a što Crkva kao objavljeno nalaže vjerovati kako u svečanom tako i u redovitom i općem nauku. Dužan je "s uvjerenjem primiti i prihvatiti" sve i pojedine istine vjere, koje Crkva u stvarima vjere ili morala naređuje na konačan način. I na kraju, dužan je "s vjerskim poslušom volje i uma prihvaćati nauk" koji naučava rimski prvosvećenik ili Biskupski zbor kad vrše vjerodostojno naučavanje iako ga ne namjeravaju proglasiti konačnim činom.⁸²

Što se tiče prisege vjernosti Apostolskoj Stolici, situacija je sasvim drukčija. Naime, uz prisegu vjernosti koju je Apostolska Stolica odobrila 29. lipnja 1998. navodi se da je u takvom obliku predviđen samo za osobe koje su navedene u kan. 833, br. 5-8.⁸³ Prema tome, ta prisega vjernosti nije predviđena za biskupe, a time ni za metropolitite.

Najveći broj autora, tumačeći kan. 380. ne navodi pobliže koju i kakvu prisegu vjernosti trebaju položiti biskupi. Ipak, neki od njih kao što su H. Schmitz i G. Bier navode tekst prisege vjernosti Apostolskoj Stolici koju polažu biskupi prije preuzimanja svoje

⁸² Ispovijest vjere započinje: "Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula quae continentur in Symbolo fidei, videlicet: Credo in unum Deum...." (slijedi tekst Nicejsko-carigradskog vjerovanja do kraja), a iza njega je kao integralni dio ispovijesti vjere dodan tekst: "Firma fide quoque credo ea omnia quae in verbo Dei scripto vel tradito continentur et ab Ecclesia sive sollemni iudicio sive ordinario et universali magisterio tanquam divinitus revelata credenda proponuntur. Firmiter etiam amplector ac retineo omnia et singula quae circa doctrinam de fide vel moribus ab eadem definitive proponuntur. Insuper religioso voluntatis et intellectus obsequio doctrinis adhaereo quas sive Romanus Pontifex sive Collegium episcoporum enuntiant cum Magisterium authenticum exercent etsi non definitivo actu easdem proclamare intendat." (Congregatio pro doctrina fidei, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis*, EV, t. 17. br. 1130-1133, str. 852-854). Usp. kan. 750, 1-2 i kan. 752; G. Bier, *Die Rechtsstellung des Diözesanbischofs nach dem Codex Iuris Canonici von 1983*, Echter, Würzburg, 2001., (dalje: G. Bier, *Die Rechtsstellung*) str. 263-264.

⁸³ "Formula adhibenda a christifidelibus de quibus in can. 833, nn. 5-8." (*Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis*, u: EV, vol. 17. neposredno prije br. 1134). Više o ovoj prisezi vjernosti usp. F. J. Urrutia, *Iusiurandum fidelitatis*, u: *Periodica de re canonica*, 80 (1991), str. 559-578.

službe.⁸⁴ U njoj biskup obećava potpunu i trajnu vjernost Katoličkoj crkvi i rimskom prvosvećeniku koji je vrhovni pastir, glava apostolskog zbora, Kristov zamjenik i Petrov nasljednik. Prisegom

---

⁸⁴ "Formula Iurisiurandi fidelitatis ab Episcopis praestandi.

Ego... ad sedem... promotus, catholicae Ecclesiae atque romano Pontifici, eius supremo pastori, Christi vicario beati Petri apostoli in primatu successori et collegii Episcoporum capiti, semper fidelis ero.

Libero exercitio primatialis summi Pontificis potestatis in universa Ecclesia obsequar, Ipsiusque iura et auctoritatem mihi curae erit provehere ac defendere. Praerogativas quoque atque munera romani Pontificis Legatorum, quippe qui personam gerant supremi pastoris, agnoscam atque observabo.

Apostolica munera Episcopis commissa, nempe populum Dei docendi, sanctificandi et regendi, in hierarchica communione cum collegii episcopalis capite atque membris, summa diligentia exsequenda curabo.

Universae Ecclesiae unitatem tuebor, ideoque studiose incumbam, ut depositum fidei inde ab Apostolis traditum purum et integrum servetur ac veritates tenendae et moribus applicandae, prouti ab Ecclesiae magisterio proponuntur, omnibus tradantur et illustrentur. Errantibus vero in fide paternum animum pandam atque omni ope adnitari, ut ad plenitudinem catholicae veritatis perveniat.

Ad imaginem Christi, summi et aeterni sacerdotis, respiciens, pie sancteque agam ac ministerium mihi commissum ita adimplebo, ut, forma factus gregis ex animo, fideles in christiana perfectione adipiscenda confirmare valeam.

Disciplinam cunctae Ecclesiae communem fovebo et observantiam omnium legum ecclesiasticarum, earum imprimis quae in Codice Iuris Canonici continentur, sollerter insistam, semper advigilans, ne mali usus irrepant praecipue circa ministerium verbi et sacramentorum celebrationem.

Diligentem curam in temporalibus Ecclesiae bonis administrandis ponam, iis potissimum quae ad divini cultus exercitum, ad cleri aliorumque ministrorum honestam sustentationem, necnon ad sacri apostolatus et caritatis opera collata sunt.

In explendo mandato michi commissio omnes Presbyteros et Diaconos, ordinis episcopalis providos cooperatores, necnon Religiosos et Religiosas unius eiusdemque operis participes, peculiari dilectione prosequar. Itemque de sacris vocationibus provehendis maximam curam habebō, ut spiritualibus necessitatibus in tota Ecclesia convenienter consulatur.

Laicorum dignitatem propriamque ipsorum in Ecclesiae missione partem agnoscam et proveham. Opera vero missionalia ad gentum evangelizationem fovendam peculiari sollicitudine curabo.

Ad Concilia ceterasque legitimas actiones collegiales vocatus, nisi impediar, ipse adero vel opportune respondebo.

Statutis temporibus vel occasione data Apostolicae Sedis rationem de pastoralis meo officio reddam, eiusdemque mandata atque consilia simul obsequenter accipiam ac maximo studio perficiam.

Sic me Deus adiuvet at haec santa Dei evangelia, quae manibus meis tango."

(H. Schmitz, "Professio fidei" und "Iuramentum fidelitatis", Glaubensbekenntnis und Treueid Wiederbelegung des Antimodernisteneides?, u: Archiv

vjernosti biskup daje čitav niz drugih obećanja Katoličkoj crkvi i rimskom prvosvećeniku, a koja su usko povezana s biskupskom službom, bilo da se tiču katoličkog nauka, discipline, pastirske službe, brige za klerike, redovnike i laike, osobnog sudjelovanja na saborima i sl.⁸⁵

Taj oblik prisege vjernosti koji je predviđen za biskupe Apostolska Stolica je odobrila 1. srpnja 1987. Za nju H. Schmitz kaže da do tada (sredine 1988. god.) nije objavljena, nego da je do nje došao posredstvom tadašnjeg apostolskog nuncija nadbiskupa J. Uhača.⁸⁶ Po svemu sudeći, upravo takvu prisegu vjernosti Apostolskoj Stolicu nadbiskup metropolit dužan je položiti pred biskupom kojemu je Apostolska Stolica povjerila tu dužnost, bilo prije biskupskog ređenja bilo prije stavljanja palija.

Kada nadbiskup primi palij, tek onda stječe pravo da se pred njim nosi nadbiskupski križ. Inače, nadbiskupski križ se može nositi samo u procesiji kada nadbiskup ide u crkvu kako bi u njoj slavio koji liturgijski čin.⁸⁷

c) *Uporaba palija*

Nadbiskup metropolit kojemu je palij na propisani način položen, može se s njim služiti "u svim crkvama crkvene pokrajine kojoj je na čelu", međutim pri tome se treba držati "odredaba bogoslužnih zakona".⁸⁸

U Zakoniku kanonskog prava pod pojmom crkve podrazumijeva se "posvećena zgrada određena za bogoštovlje u koju vjernici imaju pravo pristupa osobito da bi javno obavljali

---

für katholisches Kirchenrecht, 157 (1988), (dalje: H. Schmitz, "*Professio fidei*" und "*Iusiurandum fidelitatis*"), str. 378-379, bilješka 93; G. Bier, *Die Rechtsstellung*, str. 265-266, bilješka 675.

⁸⁵ Tumačenje svakog pojedinog obećanja koje biskup ovom prisegom polaže, daje G. Bier (usp. G. Bier, *Die Rechtsstellung*, str. 267-269).

⁸⁶ Usp. H. Schmitz, "*Professio fidei*" und "*Iusiurandum fidelitatis*", str. 387, bilješka 92. G. Bier kao izvor iz kojeg je preuzeo tekst prisege vjernosti navodi upravo ovo mjesto H. Schmitza (usp. G. Bier, *Die Rechtsstellung*, str. 265-266, bilješka 675).

⁸⁷ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 62, str. 26.

⁸⁸ "Metropolita, ad normam legum liturgicarum, pallio uti potest intra quamlibet ecclesiam provinciae ecclesiasticae cui praeest..." (kan. 437. § 2).

bogoštovlje”.⁸⁹ Prema tome, metropolit se može služiti palijem ponajprije u svojoj stolnoj crkvi (katedrali), u kojoj je inače dužan predsjedati slavljenju euharistije o zapovjednim i drugim blagdanima kao i o različitim drugim svečanostima,⁹⁰ ali i u ostalim stolnim crkvama na teritoriju svoje crkvene pokrajine, pošto unaprijed upozori sufragana dijecezanskog biskupa dotične biskupije.⁹¹ Osim u stolnim crkvama palijem se može služiti u bilo kojoj zbrojnoj, župnoj ili drugoj crkvi na terenu svoje crkvene provincije koja je odobrena za obavljanje javnog bogoštovlja. U crkvama izvan svoje crkvene pokrajine nikada se ne smije služiti palijem, pa ni tada kada bi dobio pristanak dotičnog dijecezanskoga biskupa.⁹² Bez palija metropolit može, kao i svaki drugi dijecezanski biskup, slaviti biskupsko bogoslužje izvan svoje crkvene pokrajine jedino pod uvjetom da ima izričiti ili barem razložno pretpostavljeni pristanak mjesnog ordinarija.⁹³

Kao i u kodeksnom kan. 277, tako u kan. 437. § 2. zakonodavac kaže “... *intra quamlibet ecclesiam...*”, što znači da metropolit može upotrebljavati palij samo *unutar* crkve. Prema tome, palijem se nije dopušteno služiti izvan crkve, npr. u procesijama ili misama na otvorenome, kako su to prije nalagali kanonski i liturgijski propisi kao i drevna tradicija Crkve.

S obzirom na uporabu palija, H. Maritz navodi da se metropolit njime može služiti samo u dane koji su navedeni u *Rimskom pontifikalu* i tada kad mu je to izričito dopušteno papinskim privilegijem. U suglasju s tim, autor navodi da se nadbiskup metropolit služi palijem: na Božić (25. prosinca), Sv. Stjepana (26. prosinca), Sv. Ivana (27. prosinca), na svetkovinu Svete Bogorodice Marije (1. siječnja), Bogojavljenje (6. siječnja), Prikazanje Gospodinovo (2. veljače), na Sv. Josipa (19. ožujka), Cvjetnicu, na misi posvete ulja, na Veliki četvrtak (misi Večere Gospodnje), na misi Uskrasnog bdijenja, Uskrs i dva sljedeća dana, na Bijelu nedjelju,

---

⁸⁹ Kan. 1214.

⁹⁰ Usp. kan. 389.

⁹¹ “Metropolita... može u svim crkvama vršiti svete obrede kao biskup u svojoj biskupiji, pošto unaprijed upozori dijecezanskog biskupa, ako je crkva stolna.” (kan. 436, § 3).

⁹² “Metropolita... *pallio uti potest intra quamlibet ecclesiam provinciae ecclesiasticae cui praecet, minime vero extra eandem, ne accedente quidem Episcopi dioecesani assensu.*” (kan. 437, § 2).

⁹³ Usp. kan. 390.

Uzašašće, Duhove, Tijelovo, Rođenje Ivana Krstitelja (24. lipnja), Uznesenje BDM (15. kolovoza), Rođenje BDM (8. rujna), na svetkovinu Svih svetih (1. studenoga), Bezgrešno začeće BDM (8. prosinca), na blagdane apostola, na glavne svetkovine biskupije, na misi posvete crkve, prigodom ređenja đakona, svećenika, biskupa, zavjetovanja opata, opatica i djevica, na godišnjice vlastite biskupske posvete i na godišnjice posvete svoje crkve.⁹⁴

Međutim, u *Biskupskom ceremonijalu* se određuje da "rezidencijalni nadbiskup koji je od rimskog biskupa već primio palij, stavlja ga... kad slavi postajnu misu ili barem kad je slavi s velikom svećanošću".⁹⁵ Pod pojmom *postajne mise* podrazumijeva se slavljenje Euharistije koju predvodi biskup kao veliki svećenik svoga stada, napose u katedralnoj crkvi, okružen svojim prezbiterijem, služiteljima kao i s punim djelatnim sudjelovanjem sveukupnog Božjeg puka. *Postajnom misom* se osobito očituje mjesna Crkva, njezino jedinstvo i raznolikost službi oko biskupa i oko svete Euharistije. Zato se na postajno slavljenje Euharistije poziva što veći broj vjernika. Prezbiteri slave Euharistiju zajedno s biskupom, đakoni služe, a akoliti i čitači vrše svoje službe.⁹⁶

Postajnu misu biskup je dužan slaviti "napose na veće svetkovine liturgijske godine, kad biskup posvećuje krizmu i u misi Večere Gospodnje, kad se slave sveti utemeljitelji mjesne Crkve ili zaštitnik biskupije, na biskupovu godišnjicu posvećenja, prigodom velikih skupova kršćanskog naroda te prigodom pastirskoga pohoda".⁹⁷ Na sličan je način slavljenje postajne mise predviđeno prigodom slavljenja plenarnih ili pokrajinskih sabora, biskupskih sinoda,⁹⁸ te prigodom "svećanijih sastanaka" koji se običavaju "sazvati poradi redovitog upravljanja Crkve, kao što su sastanci biskupskih konferencija, prezbiterijalnog vijeća i drugi njima

⁹⁴ Usp. H. Maritz, *Die Kirchenprovinz, Provinzialkonzil und Metropolit*, str. 328, bilješka 7; H. Maritz, *Die Stellung des Metropoliten*, str. 247, bilješka 7.

⁹⁵ Biskupski ceremonijal, br. 62, str. 26.

⁹⁶ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 119, str. 41. Postajna misa ima biti pjevana, a preporuka je da u slavljenju sudjeluju "barem tri prava đakona: jedan da služi kod Evanđelja i oltara, dvojica da prate biskupa". Ako nema pravih đakona, onda njihove službe vrše prezbiteri, koji su suslavitelji, pa makar morali "poradi pastoralnog dobra vjernika slaviti i drugu misu" (usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 121 i 122, str. 41).

⁹⁷ *Biskupski ceremonijal*, br. 120, str. 41.

⁹⁸ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 1172, str. 288.

slični”.⁹⁹ Prema tome, svaki put kada nadbiskup metropolit slavi postajnu misu, može je slaviti s uporabom palija. Osim toga, *Biskupski ceremonijal* još propisuje da nadbiskup metropolit treba palij nositi “kada obavlja ređenja, blagoslov opata i opatice, posvećenje djevice, posvetu crkve i oltara”.¹⁰⁰

Uzimajući u obzir ove liturgijske propise, dade se zaključiti da od trenutka stupanja na snagu *Biskupskog ceremonijala* (14. rujna 1984.) nadbiskup metropolit može upotrebljavati palij češće negoli je to prije bilo propisano predsaborskim *Rimskim pontifikalom*. Značajno je da sada “palijski dani” nisu taksativno nabrojani, nego je nošenje palija propisano jednom općenitijom odredbom. Time je naglasak više stavljen na razinu svečanosti slavljenja Euharistije koja se osobito očituje kroz postajnu misu i misu koja se slavi s osobitom svečanošću, a tek onda na čine vlasti i biskupskog reda koji se u svečanoj liturgiji slave, kao npr. ređenja, posvete sv. krizme i sl. Izmjena liturgijskih zakona koji daju mogućnost češće uporabe palija ne znači da nadbiskup metropolit može palij upotrebljavati uvijek. Samo rimski prvosvećenik može palij nositi na svakoj misi koju slavi bilo gdje u Crkvi.¹⁰¹

Nadbiskup metropolit može nositi palij samo za vrijeme *slavljenja mise*, a nikada kod vršenja drugih liturgijskih obreda.¹⁰² Kada nadbiskup ima slaviti postajnu misu, dužnost je prvog đakona da, prije nego mu je postavio mitru, preko misnice stavi palij¹⁰³ ne izostavljajući pripadajuće ukrasne pribadače.

Palij kao “znak jedinstva i potvrda zajedništva s Apostolskom Stolicom” vezan je uz metropolitansku stolicu i istodobno uz osobu nadbiskupa metropolita. Metropolit je s njim nerazdvojno vezan pa i u smrti. Kodeksni pravni propis iz kan. 279. je u tijeku obnove kanonskog prava ukinut. Međutim, propisi *Biskupskog ceremonijala* nisu propustili ovu materiju urediti, iako na nešto drukčiji način od prijašnjeg. Prema tim odredbama propisano je da

⁹⁹ *Biskupski ceremonijal*, br. 1176, str. 288.

¹⁰⁰ *Biskupski ceremonijal*, br. 62, str. 26.

¹⁰¹ Usp. H. Maritz, *Die Stellung des Metropoliten*, str. 247, bilješka 7.

¹⁰² Usp. H. Maritz, *Die Kirchenprovinz, Provinzialkonzil und Metropolit*, str. 328, bilješka 7; H. Maritz, *Die Stellung des Metropoliten*, str. 247, bilješka 7. U suglasju s ranijom tradicijom Crkve, metropolit ne smije upotrebljavati palij u nazočnosti rimskoga prvosvećenika ili njegova izaslanika pobočnika.

¹⁰³ Usp. *Biskupski ceremonijal*, br. 126, str. 43.

kad nadbiskup umre, ima ga se obući u liturgijsku odjeću ljubičaste boje i dodajući sve oznake koje su predviđene za postajnu misu, a povrh svega mu se stavlja palij. U onim slučajevima kada je nadbiskup bio premješten na jedno metropolitsko sjedište ili više njih, pa je zbog toga imao više palija, onda se svi paliji "stave u pokojnikov lijes, osim ako je biskup za života drugačije odredio".¹⁰⁴

Iz ovog liturgijskog propisa očito je da se nadbiskup ima pokopati s posljednjim palijem koji je kao metropolit nosio. Ostali paliji, ako ih je imao više, ne moraju biti s njim pokopani, nego s njima treba postupiti tako kako je metropolit prije smrti odredio. Prema tome, nadbiskup bi mogao primjerice oporučno odrediti da palij bude ostavljen nadbiskupijskom, metropolitanskom ili katedralnom muzeju, rodnoj župnoj crkvi i sl. Ne bi priličilo da ga ostavi krvnim srođnicima, osobito ne laicima. Ipak, komu god bi palij nakon smrti pripao, taj bi s njim trebao postupati s punim poštovanjem, kao sa svetom stvari.

U Zakoniku u kan. 355. § 1 (za razliku od kodeksnog kan. 239. § 2.) crkveni zakonodavac više ne spominje uporabu palija kod ređenja novoizabranog rimskog prvosvećenika koji još nema biskupskog reda, a kojeg u takvom slučaju redi dekan Kardinalskog zbora, ili drugi kardinal prema toj pravnoj odredbi.¹⁰⁵ U *M. P. Inter extimia*, papa Pavao VI., uređujući nanovo uporabu palija u Latinskoj crkvi, i dalje je ostavio na snazi taj privilegij koji je pripadao dekanu Kardinalskog zbora.¹⁰⁶ U Apostolskoj konstituciji *Romano Pontifici eligendo*, kao ni u Apostolskoj konstituciji *"Universi Dominici Gregis"* Ivana Pavla II. 22. veljače 1996. ne spominje se da dekan Kardinalskog zbora s uporabom palija redi novoizabranog rimskog prvosvećenika, koji u trenutku izbora još nema biskupskog reda.¹⁰⁷

¹⁰⁴ *Biskupski ceremonijal*, br. 1160, str. 282.

¹⁰⁵ "Cardinali Decano competit electum Romanum Pontificem in Episcopum ordinare, si electus ordinatione indigeat; impedito Decano, idem ius competit Subdecano, eoque impedito, antiquiori Cardinali ex ordine episcopali." (kan. 355. § 1).

¹⁰⁶ "Usus autem sacri Pallii in ordinatione episcopali Summi Pontificis electi, qui nondum sit Episcopus, iure tribuitur Decano Sacri Cardinalium Collegii aut illi Cardinali ad quem ritus ordinationis, ad normam Constitutionis Apostolicae 'Romano Pontifici eligendo', celebrare spectat." (*M. P. "Inter extimia"*, u: AAS 58 (1978), str. 442).

¹⁰⁷ "Episcopalis ordinatio Pontificis electi, qui nondum sit Episcopus, de qua in nn. 88 et 89 mentio habetur, fit de more Ecclesiae a Decano Sacri Cardinalium Collegii aut, si hic abest, a Subdecano aut, si hic etiam impeditur, ab antiquiore

Ipak, tekst u br. 90. koji se tiče te materije, u objema spomenutim apostolskim konstitucijama sadržajno je isti, a imajući u vidu upravo M. P. "Inter eximia", može se zaključiti da i danas dekan Kardinalskog zbora, ili onaj koji ga prema pravnoj odredbi zamjenjuje, ima pravo s uporabom palija rediti novoizabranog rimskog prvosvećenika, ako on još ne bi imao biskupske posvete. U prilog ovakvoj interpretaciji ide i drevna tradicija Crkve, koja je to pravo od davnina davala dekanu Kardinalskog zbora.

ZAKLJUČAK

Propisi o paliju u Latinskoj crkvi, koji su od Drugoga vatikanskog sabora do danas prošli kroz krupne promjene, događali su se na pravnoj i liturgijskoj razini. Papinska komisija za obnovu Kodeksa, tražeći način na koji će "prikladnijim i novim normama" odrediti "prava i povlastice metropolitâ", već je u prvim nacrtima istaknula metropolitu kao jedinog nositelja palija po pravu. Dokidanjem počasnog podjeljivanja palija u Latinskoj crkvi i odlukom da se palij ubuduće podjeljuje samo pravim metropolitima, Pavao VI. je ohrabrio Papinsku komisiju da pravnu materiju o paliju koja je ranije obuhvaćala pet kanona, u tijeku reforme postupno svede na samo jedan kanon (kan. 437) u Zakoniku. Određujući metropolitu kao jedinog nositelja palija po pravu u Zakoniku, svakako se htjelo istaknuti njegov značaj i službu u Crkvi, što je donekle i postignuto, ali istodobno nije moguće oteti se dojmu da je pravno značenje palija svedeno na najmanju mjeru u povijesti. Mijenjajući dijelom pravni izričaj kan. 437. § 1 koji govori o vlasti koju u zajedništvu s Rimskom crkvom metropolit u svojoj crkvenoj pokrajini ima, zakonodavac je naglasio teološki i eklezijalni karakter palija.

Obnovom liturgijskih zakona Apostolska Stolica je najprije u *Biskupskom ceremonijalu* 1984. odobrila jedan, a zatim 1990. u *Rimskom pontifikalu* (kod ređenja biskupa) još jedan obrazac

---

Cardinali Episcopo." (usp. Pavao VI., *Ap. constit. "Romano Pontifici eligendo"*, br. 90, u: AAS, 67 (1975), str. 644). "Episcopalis ordinatio Summi Pontificis electi, qui forsitan nondum sit Episcopus, de qua in nn. 88 et 89 huius Constitutionis mentio habetur, fit de Ecclesiae more a Decano Collegii Cardinalium aut, si hic abest, a Subdecano aut, si hic quoque impeditur, ab antiquiore Cardinale Episcopo." (Usp. Ivan Pavao II., *Ap. constit. "Universi Dominici Gregis"*, br. 90, u: AAS, 88 (1996), str. 342).

(molitvu) koji se imaju ravnopravno primjenjivati prigodom stavljanja palija na metropolitina ramena, ovisno o tome stavlja li se palij u obredu biskupskog ređenja izabranika na metropolitansku stolicu ili u obredu prijema već posvećenog biskupa u njegovoj katedralnoj crkvi. Brišući zabranu poduzimanja čina biskupske i metropolitanske vlasti prije stavljanja palija, *Zakonik* je praktično metropolitinu jurisdikciju u crkvenoj pokrajini povezao isključivo s kanonskim preuzimanjem metropolitanske stolice.

Sljedeća bitna promjena tiče se uporabe palija. Naime, od proglašenja novoga *Biskupskog ceremonijala*, palijem se metropolit može služiti u svim crkvama svoje crkvene pokrajine kada slavi *postajnu* misu ili kada slavi misu s *velikom svečanošću*. Prema tome, više nema taksativno nabrojanih svetkovina, blagdana i čina prigodom kojih metropolit ima upotrebljavati palij. Svakako da bi palij trebao nositi na misama kada posvećuje krizmu, podjeljuje svete redove, blagoslivlje opate i opatice, posvećuje djevice, kod posvete crkve ili oltara, u misama prigodom slavljenja plenarnih ili pokrajinskih sabora, biskupskih sinoda, biskupskih konferencija, pastirskih pohoda itd., ali i mnogo češće negoli su to prije predviđale pretkoncilske liturgijske knjige. Ta promjena liturgijskih zakona potiče na zaključak da je palij dobio osobito liturgijsko značenje, koje nije više sputano strogim propisima koji su precizno određivali dane njegove liturgijske uporabe, nego je postao osobitim znakom jedinstva metropolitanske crkve okupljene u raznolikosti služba oko metropolita i oko svete Euharistije.

U obrascima stavljanja palija u kojima se kaže da je palij "uzet s *konfesije*", odnosno "s *groba blaženog Petra*" sačuvan je prepoznatljivi element njegova porijekla, drevnosti i svetosti, a istodobno su istaknuti novi elementi palija kao znaka: "*znak metropolitanske vlasti*", "*znak jedinstva i potvrda zajedništva s Apostolskom Stolicom*", "*veza ljubavi i poticaj jakosti*". Na taj je način saborskim jezikom sažeto izrečen pravni, liturgijski i pastoralni značaj palija u Latinskoj crkvi, i istaknuto tako dragocjeno *koncilsko zajedništvo* metropolita i njegove crkvene pokrajine s Apostolskom Stolicom i rimskim prvosvećenikom.

THE PALL (PALLIUM) – LEGAL AND LITURGICAL
REGULATIONS IN THE CANON LAW CODE AND
IN THE POST-COUNCIL LITURGICAL BOOKS

Summary

In this work the author points out a special contribution to the reform of the legal matter on the pall given by Pope VI in his M. P. "Inter eximia" by which he abolished the earlier practice of honorary awarding the pall to the whole Church, and decided that only metropolitans and Jerusalem patriarch of Latin rite have an advance right of the pall. The papal commission for the reform of the Code has attentively finalised the five previous canons into one canon, can. 437, as one and only regulation on the pall in the Canon Law Code

In the second part the author discusses the duty of requesting, the way of awarding and using the pall. Explaining the duty of requesting the pall within the regular given period of three months (counting from the Episcopal inauguration or the canon entrusting of the metropolitan see), a somewhat modified idea of the metropolitan in the Code is elaborated, and then it is stressed that the chosen metropolitan assumes that obligation whether it be his first appointment at the head of a church region or a transfer to the new metropolitan see. Explaining the way of awarding the pall, the author presents two approved liturgical patterns (one from the Roman Pontifical and the other from the Episcopal Ceremonial) applied depending on whether the pall is awarded on the occasion of Episcopal inauguration or apart from it. Then the work deals with the duty and the way of taking the profession of faith and the oath of fidelity that the metropolitan takes before the Roman pontiff or a bishop entrusted by him.

In the end, the author discusses the use of the pall and stresses that the metropolitan is allowed to use it in all the churches when celebrating the mass or when the mass is celebrated on the occasion of a great feast, but only in the area of his church region. Contrary to previous liturgical regulations, the "pall days" are no longer specified, but that is regulated by a more general liturgical regulation, in order to emphasise more strongly the liturgical and pastoral meaning of the pall. And although, according to the Code, the right of the pall in the Latin Church belongs only to the right metropolitan, the pall also belongs to the Roman pontiff and, by special right, to the dean of the Cardinal Board too, who ordains as a bishop the newly elected pope, if at the moment of the election he wouldn't have the bishop's order.

Key words: *pall, metropolitan, M. P. "Inter eximia", can. 437, Roman pontiff, Episcopal Ceremonial.*